

Maribor, 12. maja.
Danes so se zbrali v Mariboru delegati novinarjev iz vse Jugoslavije na svojem drugem kongresu, da pregledajo svoje dosedanje delo ter da si začrtajo smerice za bodočo pot jugoslovankega socialističnega tiska.

Geslo »Resnica — naše orožje«, ki se blesti na čelu lepo okrašene dvorane doma Jugoslovanke armade, kjer zaseda kongres, simbolično nakazuje pot, po kateri hodi jugoslovanke tisk.

Zborovanje je začel predsednik Zveze novinarjev FLRJ Dušan Timotijević, ki je najprej pozdravil člana CK KPJ, častnega člana Novinarskega društva Ivana Regenta, člana Centralnega komiteja KPS Ivana Bratka, predsednika Izvršnega odbora MLO Maribor Rada Majhna ter novinarje iz Treta, STO in Koroske. V imenu MLO in Mestnega komiteja KPS je pozdravil zbrane goste Rado Majhna, ki je izrazil svoje veselje, da so si izbrali novinarji za svoj kongres prav Maribor, ki je danes v Sloveniji najmočnejše industrijsko središče, želel kongresu obilo uspeha ter izrazil prepričanje, da bodo na tem kongresu sprejeti pomembni sklepi v borbi za resnico.

V imenu CK KPS ter Prezidijske ljudske skupščine LRS je pozdravil kongres minister Ivan Regent, ki je poudaril, da ima ta kongres izredno važne naloge, saj bo razpravljalo o vprašanjih, ki se tičejo vseh naših narodov in vsega našega delovnega ljudstva. Naše časopisje je izredno močno orožje za vzgajanje ljudstva v duhu patriotizma in v duhu ljubezni do tiste resnice, proti kateri se danes s toliko vnemo postavljajo zastopniki Informbiroja in zastopniki vseh kominformističnih strank. Naš tisk mora v naspotju s njimi, ki vnašajo v prakso socialistične graditve, in v socialistično gibanje sploh, laži, klevete in neresnico, kar ni socializmu prav nič potrebno, učiti ljubiti resnico z globokim prepričanjem, da je resnica nepremagljiva. Ob koncu je zaželel kongresu obilo uspeha in delegatom prijetno bivanje v slovenski ljudski republikli.

V imenu Društva novinarjev Slovenije je pozdravil tovariše iz Makedonije, Črne gore, Bosne in Hercegovine, Srbije, Hrvatske, STO in Koroske predsednik Cene Krajnc z željo, da bi kongres obrnil kar največ sadov za nadaljnje, čim bolj uspešno delo.

Po izvolitvi delovnega predsedstva in komisij je imel Duško Blagojevič referat o položaju in vlogi tiska v našem družbenem življenju. Poudarjal je, da je krenil jugoslovanke tisk v skladu z našo stvarnostjo na novo pot, na pot resnične demokracije in ljudskega značaja našega tiska. Z razliko od sovjetskega tiska, ki je postal etereotipno glasilo kremelske birokracije, edeljuje jugoslovanke tisk vsestransko v borbi za resnico in v borbi

(Nadaljevanje na 2 strani.)

Največji prispevek OZN k ohranitvi miru v vseh delih sveta je krepitev kolektivne varnosti Združenih narodov

ODGOVORI Dr. ALEŠA BEBLERJA na vprašanja treh ameriških novinarjev

New York, 12. maja (Tanjug). Sinoči je nad 400 radijskih postaj mreže »Mutual Broadcasting System« prenašalo razgovor treh ameriških novinarjev z zastopnikom FLRJ v Združenih narodih dr. A. Beblerjem o mednarodnih problemih. Dr. Bebler je takoj pred mikrofonom odgovarjal na vprašanja novinarjev.

Na vprašanje če bo imela Jugoslavija aktivnejšo vlogo v korejski vojni je dr. Bebler dejal, da ima Jugoslavija od začetka korejske vojne aktivno vlogo. »Mi dejansko sodelujemo pri naporih za mirno rešitev korejske krize in smo še naprej mnenja, da je to pravi smer, h kateremu moramo težiti.«

Odgovarjajoč na več vprašanj, če je upanje, da se bo končala vojna na Koreji, je jugoslovanke zastopnik v Združenih narodih dejal:

»Menim, da so napore Združenih narodov, ki so bili napravljani med zadnjim zastojem na korejski fronti, pokazali pot, po kateri je treba iti v prihodnosti. Sodim, da se bo kitajska spomladanska ofenziva na Koreji v kratkem končala, in da bomo morda ponovno imeli novi zastoj na fronti. To bo vsekakor ugoden čas za nov poskus mirne rešitve na Koreji. Glede osnov, na katerih bi lahko dosegli prenehanje vojne na Koreji, želim poudariti dve stvari: prvič je treba najti nov način za ustavitve ognja na Koreji in drugič, morali bi najti prav tako tudi nov način za rešitev vprašanja bodoče konference o azijskih problemih.«

Neki novinar je vprašal dr. Beblerja, če bi mogel dati nasvet za kak določen način, kako bi dosegli, da bi Peking privolil v razgovore z Združenimi narodi. Dr. Bebler je dejal, da ne bi mogel predlagati kakšne določene oblike, »toda eno je gotovo«, je pripomnil, »da vsak korak ali vsako stališče Združenih narodov, ki bi ga lahko razlagali kot sovražno do kitajskega naroda, ne bi pomagalo, da bi našli pot za razgovore s Kitajsko.«

Na vprašanje, če bo Jugoslavija pristopila k Atlantskemu paktu ali kakšni

drugi regionalni vojaški zvezi, je Bebler odgovoril:

»Že večkrat smo poudarili, da nismo pripravljeni pridružiti se niti eni regionalni vojaški zvezi. Naša zunanja politika temelji na našem moralnem stališču, da smo popolnoma neodvisna država.«

»Kaj lahko Združeni narodi storo za ohranitev miru na Balkanu in ali namerava Jugoslavija pozvati komisijo OZN za varstvo miru — je bilo naslednje vprašanje. »Jugoslavija nima namena povabiti te komisije,« je dejal dr. Bebler.

Pred nadaljevanjem severnokorejske in kitajske pomladanske ofenzive

Tokio, 12. maja (UP). Danes je na tisoče Kitajcev v zaščiti gostega dima prekoracilo 38. vzporednik. Čete združenega poveljstva so bile opozorjene, da lahko sovražnik v teku 72 ur »vsak trenutek« znova napade. Zaveznikov je polovico manj ko Kitajcev, imajo pa upanje, da bodo mogli drugi del sovražne pomladne ofenzive prav tako odbiti kakor so prvoga. Po poročilih s fronte je kazalo, da bo sovražnik napadel v prihodnjih 72 urah. Severnokorejske in kitajske zaščitnice so zaostrele odpor proti napadajočim Ridgwayovim kolonom, ki so udarjale s centralne fronte proti sever ter ob zapadnem in vzhodnem koncu 100 milj dolgega bojišča. Tedaj je dim nad centralno in zapadno fronto zakril poslednje

Politični odbor ZN bo razpravljal o sankcijah proti Kitajski

New York, 12. maja. AFP poroča. V četrtak se bo sestel politični odbor Generalne skupščine OZN, da bi proučil poročilo odbora za kolektivne ukrepe o sankcijah proti pekinški vladi.

Ze poprej je delegacija ZDA predlagala, naj se ustavi vse dobave orožja, municije in strateških surovin, zlasti pa nafte ter proizvodov, potrebnih za izdelavo atomske bombe LR Kitajski. Odbor za kolektivne ukrepe še ni odločil o ameriškem predlogu, vendar mislijo, da večina članov soglašajo s predlogom ZDA.

Te dni so bila zasebna posvetovanja med člani posameznih delegacij, da bi ugotovili podrobnosti v zvezi s prepovedjo izvoza na Kitajsko.

Sestanek arabske lige

Kairo, 12. maja (Tanjug). Politični odbor arabske lige se bo sestel v ponedeljek v Damasku zaradi razprave o možni akciji v zvezi s siriško-izraelskim obmejnimi sporom. United Press poroča, da se sestanek sklicali na zahtevo sirske vlade.

Poležaj na konferenci namestnikov se je malo izboljšal

Pariz, 12. maja (AFP). Včerajšnja 49. seja namestnikov zunanjih ministrov štirih velesil je bila posvečena obravnavi o predlogih »A« in »B« dnevnega reda, ki so ju stavili predstavniki zapadnih delegacij. Ko je znova utemeljeval predlog »A«, je britanski delegat Ernest Davies poudaril, da zapadne delegacije predlagajo, naj bi vprašanje o ravni oboroževanja preučili pred vprašanjem razorožitve, da pa to ne pomeni, da zahtevajo stabilizacijo sedanjega oborožitvenega nivoja.

Davies je nato govoril o drugem pred-

logu dnevnega reda in spričo tega poudaril, da ni mogoče sprejeti zahteve sovjetskega delegata, naj bi kot prvo točko sprejeli v ta predlog dnevnega reda vprašanje demilitarizacije Nemčije. Sovjetska delegacija bi morala po Daviesovih besedah sprejeti predlog »B« v njegovi sedanjih formulaciji, kajti v njem se jasno poudarja, da se delegacije niso mogle sporazumeti o vprašanju razorožitve Nemčije.

Ker je sovjetski delegat Gromiko izjavil, da misli, da vprašanja nemške razorožitve ni treba sprejeti v točke, glede katerih se delegacije niso sporazumele, se je seja nadaljevala s preučevanjem in primerjanjem obeh zapadnih predlogov.

Ob koncu se je govoril ameriški delegat Jessup, ki je izjavil, da zapadne delegacije soglašajo, naj bi vprašanje vrstnega reda posameznih točk v predlogu »B« pretresli pozneje, da pa so še nadalje proti temu, da bi v ta predlog dnevnega reda sprejeli točke v zvezi z Atlantskim paktom in ameriški oporišči v Evropi. Pri tem je izrazil upanje, da bo razprava o tem predlogu omogočila končni sporazum o dnevnem redu za sestanek zunanjih ministrov štirih velesil.

Na današnji seji pa je francoski delegat Parodi obdržal v imenu zahodnih delegacij Sovjetsko zvezo, da z vprašanjem severno atlantske pogodbe in ameriških oporišč v inozemstvu »komplicira« konferenco namestnikov zunanjih ministrov. Dejal je, da ima sovjetski delegat Andrej Gromiko »sicer popolno pravico do tega, da pa s tem potiska konferenco za več korakov nazaj«. Parodi je dodal, da Sovjetska zveza lahko vedno razpravlja o organizaciji severnoatlantske pogodbe in ameriških oporiščih pod predlagano točko dnevnega reda o vzrokih in učinkih sedanje mednarodne napetosti v Evropi.« Nek zahodni funkcionar je dejal: »Danes smo imeli 50, sejo in samo upamo, da jih ne bo 100.«

»ker se ji to ne zdi potrebno. Največji prispevek OZN za ohranitev miru v vseh delih sveta je krepitev kolektivne varnosti Združenih narodov. To je pot za ohranitev miru v vseh delih sveta.«

Jugoslovanke delegatu v Združenih narodih so zastavili tudi več vprašanj o tem, če sodi, da bo letos izbruhnila tretja svetovna vojna. Dr. Bebler je izrazil prepričanje, da bo človeštvo preprečilo svetovno vojno, istočasno pa je poudaril, da to ne pomeni, da človeštvo ne bi stalno grozila nevarnost vojne. »Ne želimo govoriti o možnosti svetovne vojne. Se vedno upamo in trdno smo prepričani, da se da preprečiti splošna vojna,« je dejal na koncu dr. Bebler.

prilpave sovražnika. Po vsem pričakovanju utegne sovražnik poslati 500.000 mož proti 8. armadi, skušajoč s skrajnimi napori uničiti zavezniške ali jih pregnati v morje. Kitajci so držali ameriški letalski napad in topniško obstreljevanje na svoje mestičke preko reke Sojang, severovzhodno od Čunčona in zavrnili napadajočo ameriško pehoto. Navzlic zavezniškimi letalskim napadom in dalekometnim topniškimi ognjem je na tisoče Kitajcev in na stotine kamionov vdrla s področja Hvačonske pregrade proti Čunčonu, pomikajoč se v strnjanih kolonah.

Dopisnik UP poroča, da kaže močan premik sovražnih vojaških kamionov in motociklov s hvačonskega področja proti vzhodu v sektor Janggu-Indže na to, da se bodo Kitajci verjetno pomaknili v območje vzhodnih gora, da bi ojačili ali zamenjali severnokorejske čete in znova napadli.

KOMISIJA ZA ČLOVEČANSKE PRAVICE

Končana je razprava o gospodarskih socialnih in kulturnih pravicah

Zeneva, 12. maja. Komisija OZN za človeške pravice je nadaljevala danes razpravo o francoskem predlogu o obveznosti držav, da vsem državljanom zagotovijo gospodarske, socialne in kulturne pravice. Francoski predlog, ki se v bistvu ne loči od pred kratkim zavrnjenega francosko-ameriškega predloga, ima uvod in samo en člen.

Jugoslovanke delegat Branko Jevremović je poudaril v razpravi, da je francoska formulacija točke o človeških pravicah, ki ne obsega tudi političnih pravic, v naspotju z navodili, ki jih je komisija prejela od Generalne skupščine. Razen tega bi, je dejal jugoslovanke delegat, umetna ločitev gospodarskih, kulturnih in socialnih človeških pravic od političnih pravic omogočila posameznim državam, da odlože izpolnjevanje tistih pravic, ki so določene v francoskem predlogu. Ta predlog temelji na domnevi, da se sedaj ustvarja družba, ki naj šele uresniči potrebne možnosti za zagotovitev človeških pravic. Toda sodobna družba že obstoji in če v nekaterih državah v več stoletjih niso mogli zagotoviti človeških pravic, se vsiljuje vprašanje, koliko časa bo še treba tem državam, da bi začele izvajati te pravice. Jugoslovanke delegat je nadalje dejal, da ne misli, ko govori o neuresničenih človeških pravicah, na tehnično zaostale države, v katerih je te pravice iz objektivnih razlogov težje zagotoviti, temveč na

Dulles bo skušal izgladiti nasprotja med Britanijo in ZDA glede japonske mirovne pogodbe

Washington, 12. maja. Posebni svetovalec predsednika ZDA Trumana za mirovna pogajanja z Japonsko John Foster Dulles bo, kakor poroča United Press, v kratkem odpotoval v London, kjer bo imel razgovore z britanskim ministrom za zunanje zadeve Herbertom Morrisonom o mirovni pogodbi z Japonsko. Pravi smoter njegovega potovanja pa je, da bi skušal pri teh razgovorih odstraniti dosedanja glavna nasprotja med britanskimi in ameriškim stališčem glede na izdelavo te pogodbe. Glavni kamen spolitke je zahteva Velike Britanije, da bi vnesli v mirovno pogodbo določbo o omejitvi japonskega ladjedelništva, določbo, s katero se Formosa prisojajo pekinški vladi, ter mnenje britanske vlade, da so potrebna nadrobna posvetovanja z vlado LR Kitajske o pogojih za mirovno pogodbo z Japonsko.

Velika Britanija zahteva od Japonske odškodnino

London, 12. maja (UP). Britanski spodnji dom je soglasno sprejel resolucijo, ki zahteva od Japonske, naj izplača odškodnino bivšim britanskim vojnim ujetnikom. Od Japonske zahtevajo tri milijarde za vsak dan, ki ga je ujetnik preživel v ujetništvu.

17. junija bodo volitve v Franciji

Pariz, 12. maja (AFP). Francoska narodna skupščina je nocoj sprejela s 362 glasovi proti 219 zakonski predlog, ki določa, da bo sedanji skupščini potekel mandat letos 4. julija. Po tem predlogu je bil dan volitev v novo narodno skupščino določen na 17. junij letos. Predsednik vlade Henri Queuille bo uradno sporočil dan volitev, brž ko bo predsednik republike sprejel zakonski predlog, ki ga je izglasovala narodna skupščina.

Matteotti izstopil iz Nennijsve stranke

Rim, 12. maja. Eden od prvakov Nennijsve socialistične stranke Matteotti je izstopil iz stranke. Matteotti je bil suspendiran za šest mesecev zaradi knjige »Kapitalizem in komunizem«, v kateri se je kritično dotaknil razmer v Sovjetski zvezi. V pismu, ki je poslal Nenniju, izraža Matteotti ogroženost zaradi podpiranja stranke zahtevam Komunistične partije Sovjetske zveze in popolne izgube sleherne svobode ter samostojnosti stranke. Matteotti obtožuje Nennija, da je uvedel kominformistične metode v notranje življenje, ki onemogočajo sleherno kritiko.

raven predvojnih let 1932—36 za 10,4 točke. Ponovni pojav jakonskega blaga na številnih tržiščih in vedno večje povpraševanje po tem blagu sta vplivala na povečanje vrednosti japonskega izvoza, ki se je dvignil od 310 milijonov dolarjev v letu 1949 na 820 milijonov dolarjev lani.

Proizvodnja v različnih industrijskih panogah se je zlasti povečala po izbruhu korejske vojne. To se v prvi vrsti nanaša na proizvodnjo železa, jekla, premoga, kemikalij in tekstilij. Prav tako je Japonska lani znatno povečala svojo trgovinsko izmenjavo z južnoameriškiimi državami, Avstralijo in Kanado.

Italijanski tekstilni delavci zahtevajo zvišanje mezd

Rim, 12. maja. Sindikalna organizacija italijanskih tekstilnih delavcev, ki so članjeni v generalni konfederaciji dela, je zahtevala od delodajalcev povišanje mezd za 100 lir dnevno in več. Sindikat poudarja, da se bodo tekstilni delavci še nadalje borili proti neugodnim življenjskim razmeram, kajti sedanje mezde ne zadovoljujejo niti najosnovnejših življenjskih potreb.

Obnova japonskega gospodarstva

Washington, 12. maja. Po vestniku trgovskega ministrstva ZDA je dosegla Japonska lani velike uspehe pri obnovi svojega gospodarstva. Indeks industrijske proizvodnje je presegel povprečno

razvite države, ki bi te pravice že zdavnaj lahko zagotovile svojim državljanom.

Jugoslovanke delegacija je na podlagi tega predlagala, naj bi obravnavo o francoskem predlogu odložili in razpravljali o njem skupno z že obstoječo prvo točko Ustanovne listine o obveznostih držav.

Predlog jugoslovanke delegacije je bil odklonjen z 10 glasovi proti šestim, dve delegaciji pa sta se glasovanja vzdržali. Francoski predlog je bil sprejet z 10 glasovi proti 8. Pri predlogu so glasovale delegacije Jugoslavije, Sovjetske zveze, Urugvaja, Ukrajine, Pakistana, Egipta, Libanona in Čila.

Komisija je začela nato obravnavati libanonski predlog o izvajanju določb o gospodarskih in socialnih človeških pravicah. Razprava se bo nadaljevala jutri.

Zah. Nemčija ustavila izvoz tračnic na Madžarsko

Frankfurt, 12. maja (Reuter). Bonnška vlada je danes prepovedala izvoz 4750 ton tračnic v Madžarsko. Gospodarski odesk ameriške visoke komisije je potrdil, da je bila ta pošiljka tračnic opremljena s predpisanimi izvornimi dovoljenji neke zapadnonemške agencije, da pa so okupacijske in zapadnonemške oblasti to sklenile, ker mislijo, da izvoz tega materiala »ni priporočljiv«.

BRITANSKI KONSERVATIVCI SO NEKOLIKO NAPREDOVALI NA OBČINSKIH VOLITVAH

London, 12. maja (Tanjug). Na podlagi prvih podatkov o občinskih volitvah, ki so bile v Britaniji in Walesu, je videti, da so konservativci nekoliko napredovali. Če pa se vzame na splošno, ni prišlo do pomembnejših sprememb v razmerju sil dveh vodilnih strank, laburistične in konservativne.

Konservativci so dobili pri teh volitvah 188 novih mandatov, izgubili pa 25 mandatov, ki so jih bili dobili pri prejšnjih volitvah. Laburisti so dobili 128 novih mandatov, izgubili pa 132 mest, ki so jih dobili pri prejšnjih volitvah. Liberalci so dobili 14 mandatov več, zgubili pa 8 mandatov. Neodvisni, ki nimaajo svojih zastopnikov v parlamentu in so v občinski upravi blizu konservativcem, so dobili 47 mandatov, izgubili pa 131.

Porast cen na svetovnem tržišču od izbruha sovražnosti na Koreji

Lace Success, 12. maja (Tanjug). Od izbruha sovražnosti na Koreji so cene na mednarodnih blagovnih tržiščih narasle za 10 do 150%. Reuter poroča, da je mesečni statistični bilten OZN objavil podatke, iz katerih je razvidno, da so bile cene kavčuka, volne in kositra v letošnjem marcu za 150% višje od cen v

Titova štafeta kajakašev bo odšla danes iz Zirovnice

Ljubljana, 12. maja. Jutri bo odšla iz Zirovnice štafeta kajakašev, ena izmed štirinajstih štafet, ki bodo ponesle maršalu Titu čestitke in pozdrave vsega našega delovnega ljudstva za njegov 59. rojstni dan.

Slovenski kajakaši bodo jutri pluli do Kranja, v ponedeljek bodo nadaljevali pot do Ljubljane, v torek pa do Krškega. V Radečah se jim bodo pridružili štajerski kajakaši s pozdravi z Drave in Savinje. V sredo 16. maja bo štafeta prispela v Zagreb, kjer bo pri Savskem mostu slovensna predaja štafetne palice hrvatskim kajakašem.

Pot slovenske štafete bo zaradi narasle Save zelo težka. Zato so za vožnjo izbrali najboljše kajakaše, ki bodo kos častni nalogi.

Iz Makedonije: Pogled na Galičnik na planini Bistri, kjer so odkrili velika ležišča manganove rude. To je eden številnih krajev v Makedoniji, kjer je mangan, katerega pridobivanje bo do konca petletke naraslo na okrog 46.000 ton letno.

Ob zasedanju Evropskega sveta v Strassbourgu

2. maja se sestaj v Strassbourgu, prestolnici Alzacije, Evropski svet, tri dni za tem pa še Evropska skupščina. Evropski svet je namreč sestavljen iz dveh organov: iz Evropske skupščine in Komiteja zunanjih ministrov.

Kaj je pravzaprav Evropski svet? Kakšne so funkcije te nove mednarodne organizacije? Ako bi Skupščino označili kot nekakšen parlament, potem bi Komite ministrov še najlaže in najbolj točno označili kot vlado. Seveda pa je to le idealna shema, saj gornji dom, kakor so nekateri skušali prikazati Komite ministrov, nima izvršne moči.

Ker se v zadnjem času čedalje bolj uveljavlja težnja, da se Evropska skupščina kot bodoči evropski parlament aktivneje angažira, bomo v naslednjem govorilu predvsem o delu Skupščine, saj pridejo tu bolj do izraza stališča raznih delegacij kot pa v Komiteju ministrov. V raznih debatah, kot na pr. v debati o evropski federaciji in skupni evropski vojski, so se na pr. angleški konservativci bolj angažirali kot pa laburistični predstavniki, ki so bili dokaj previdni in rezervirani v svojih nastopih, zlasti še, kadar je šlo za vprašanja, pri katerih bi bila laburistična vlada neposredno prizadeta.

Medtem ko so bile ob ustanovitvi Evropskega sveta razprave po večini še precej akademske, pa se je zdaj v Maison d'Europe, kjer zaseda nova mednarodna organizacija, nakopičila cela kopa problemov — pa tudi aktov — ki dokazujejo, da dobiva sčasoma Evropski svet le svojo obliko in da je več kot pa navaden forum za razne razprave, javna tribuna za predstavnike evropskih parlamentov in vlad.

Evropski svet je letos povabil k sodelovanju tudi Zapadno Nemčijo, ki že sodeluje kot enakopraven član. To bo brez dvoma le še povečalo pomen in vlogo te mednarodne organizacije. Nemce pa okrepilo v prepričanju, da niso več zaščitnica, ki bi zadrževala pritisk Sovjetov na Atlantik.

V Strassbourgu so že lansko leto sprejeli Churchillov predlog o ustanovitvi enotne evropske armade. Čeprav v okviru Evropskega sveta ne bi smeli razpravljati o striktno vojaških zadevah, pa se v Evropski palači, kjer zaseda ta čas Evropski svet, sklicujejo predvsem na to, da bi se le preveč oddaljili od stvarnosti, če bi po spopadu na Koreji popolnoma zanemarili probleme evropske obrambe.

Čeprav zaenkrat ideja o federaciji, o Združenih državah Evrope, še ni pridrlnila v Evropskem svetu — največ zaradi

odpora angleških in skandinavskih delegatov — pa je nova mednarodna organizacija vendar že dovolj jasno pokazala svojo življenjsko sposobnost. Prav zdaj razpravljajo v Strassbourgu o celi vrsti mednarodnih problemov: o mednarodni ureditvi prometa, razdelitvi električne energije, dragocenih surovin, o ureditvi enotnega tržišča za poljedelske proizvode (tako imenovani zeleni plan) itd. Angleški konservativni poslanec Julian Amery je na pr. predložil načrt o skupni evropski valuti, francoski delegat André Philipp pa je predlagal, da se carine držav — članic znižajo letno za deset procentov, sčasoma pa sploh odpravijo vse carinske omejitve.

Po poročilu agencije Reuter pa proučujejo tudi predlog o ukinitvi vseh vizumov in standardizaciji potnih listov. Kakor znano, so države Marshallova plana že odpravile vse vizume za svoje državljane, kadar potujejo po državah Marshallova plana. Sedaj pa naj bi se ta ugodnost razširila še na državljane Zapadne Nemčije, Turčije in Grčije. »Zelzel bi,« je ob neki priložnosti izjavil Ernest Bevin, bivši zunanji minister Velike Britanije, »da bi se razmere tako uredile, da bi zadoščala že navadna železniška karta, ki bi jo kupil na postaji Victoria v Londonu, da bi lahko potoval širom Evrope.«

V skladu z utrditvijo »evropskega mira in varnosti« pa je tudi predlog, ki so ga po poročilu agencije France Presse podpisali skoraj vsi delegati, zbrani v Strassbourgu. V tem predlogu se zahteva od evropskih držav, da stopijo takoj v stik z ameriško in kanadsko vlado in pripravijo deklaracijo, po kateri bi se vsak napad Sovjetov, odnosno njihovih satelitov na Jugoslavijo smatral kot napad na njihovo lastno ozemlje.

Evropska skupščina je že v začetku svojega zasedanja odobrila resolucijo o Schumanovem načrtu. Ta načrt predvideva enotno tržišče za premog in jeklo v okviru šestih zapadnoevropskih držav. Britanija, kakor znano, ni pristopila k temu načrtu — menda zaradi svojega izjemnega položaja v okviru Britanske skupnosti narodov in ugodnosti, ki jih kot članica te skupnosti uživa v šerlinskem bloku.

Evropski svet je torej od svoje ustanovitve pa do danes napravil že precejšen korak naprej. Iz svojega embrionalnega stanja, ko se je še boril za obliko in vsebino, se je razvil v organizacijo, ki se posega v vse pore in plasti političnega, kulturnega, gospodarskega in celo vojaškega značaja. —in

NA OBISKU PRI PRVI TANKOVSKI...

Kot velikanske želve so se valili tanki mimo nas na vaje. Eden, dva, tri... precej jih je bilo. Svetle jeklene kupole so se jim bleščale v soncu, a dolge cevi so grozeče štrlele... le kam? Pred šestimi leti so še brušale ogenj in smrt, ko so čistile domačo zemljo nasilnih tujcev. Danes neme branijo domovino, kajti v jeklenih želvah bijejo junaška srca. Najprej sem se sešel s komandantom podpolkovnikom Mirkom Jermanom. Moja majhna roka je kar izgnila v njegovi močni, široki dlan. Srednjeveliki, širokopleči, živih, rjavih oči in vedno nasmejan,

Hercegovino. Njenega mogočnega zaleta sovražniki niso mogli ustaviti, še manj trdnjave: Nevesinje, Mostar, Split, Šibenik, Knin, Gospić, Reka, Bihać in končno Trst — krona slavne poti. Kapetan Vojko Tomić, ki je z brigado prešel vso slavno pot, pripoveduje: »Naši tanki so nosili gesla: Trst ali smrt, Samo naprej, Trst-Gorica-Celovec! in podobne. Vozili so jih borci iz zaslužjenih krajev, ki jim nobena hitrica ni bila dovolj: »Gomi, bi, dalje, le dalje, da čimprej osvobodimo vso našo zemljo!« Pri Kninu

domov, lahko vozijo avtomobile, so mehaniki, traktoristi, radiotelegrafisti ali kaj podobnega.

Ustavil sem borca, ki je šel čez dvorišče: »Hej, dečko, mi lahko poveš, kaj delaš v armadi?« Bil sem prepričan, da mi bo odgovoril, da pač služi svoj rok. On pa, v presenečenje, mirno: »Učim se, tovariš, učim. V vojni poleg hrabrosti odloča tudi taktika in pravilna uporaba tehnik. No, vidiš, tega se tukaj vsi učimo.« Iz trme se nisem dal v kozji rog: »Dobro, kaj pa, če te napade močnejši sovražnik?« Mislim, da boš takrat s tvojo taktiko lahko v žep! Vse lepe bele zobe mi je pokazal, ko se mi je v odgovor zasmejal: »Zakaj pa so tanki oboroženi?« Treba je toliči, samo toliči po sovražniku, potem se pa že izkaže, katera taktika je boljša.« In povedal mi je nekaj iz zgodovine I. tankovske:

»Mislim, da je bilo to sredi maja leta 1945. Trst je že padel in Nemčija je kapitulirala. Dva nemška korpusa, ki sta bila stisnjena v naše klesče v Istri, sta si na vsak način hotela izsiliti pot proti Avstriji. Tankovski bataljon naše I. brigade je branil Ilirsko Bistrico pri vasi Lipi, brez pomoči pešadijcev, ki so za cel dan zaostali. Torej so morali tankisti sami sprejeti borbo. Tri sto sovražnikov približno bi šlo lahko na en tank, poleg tega so bili fašisti tudi dobro oboroženi z ročnimi reaktivnimi metalci, ki so tanku na 100 metrov pogin. To je bila borba! Fašisti so jurili naprej in naprej, novi in novi so lezli preko trupel. Tanki so krili drug drugega in toliki. Strelci so nekajkrat odkrili pokrove in nezavrtani streljali, tako da jim sovražniki sprota niso mogli blizu. Boj je trajal od jutra do večera, ponoči šele je prispela pešadija in obkoljeni fašisti so se morali predati.«

Bil sem poražen in brž pohvalil visoko moralo, da sem nekako prikril zadržko. Kaj naj bi še delal v kasarni? Kar se da videti, sem videl, slišal pa še preveč. V štabu so mi pri odhodu naročili, na kaj naj nikar ne pozabim: da je življenje tankistov sicer preječno, toda zelo naporno. Vsi mnogo delajo, pridobivajo si znanja, ki jim bo koristilo tudi v civilnem življenju. Če pa bodo zopet kdaj morali zagreti topovi, naj naši ljudje in sovražniki vedo, da bomo šli po poti slavne I. tankovske brigade, ki je znala sovražnika toliči in zmagati. Jak.

S tankom na jutranje vaje

okot je komandant Mirko. Prav tak še, kot je bil, ko je vodil nas, šlandrovce. Pod njegovim vodstvom smo osvobajali gornjesavinsko dolino. Nova Štifta, Gornji grad, Ljubno, Luče, Mozirje, vse te močne fašistične postojanke so padle v naskoku. Če povem, da smo Mozirje nspadali z godbo, mi ne boste verjeli. Seveda smo ga osvobodili po trdi borbi z orožjem, toda naša godba je ves čas igrala le dvajset metrov pod sovražnikovim bunkerjem. Kaj pa mislite! Kjer je bil komandant Mirko, tam je bila godba in ples. Pošten ples po mitingu ali pred sovražno postojanko, to mu je bilo pač vseeno. Plašljivih in solzavih fantov ne mara. Zato so Štajerci šlandrovo brigado imenovali veselo, Nemci pa vražjo. Le kje so zdaj vsi šlandrovci, veseli vražiči! Komandant Mirko pravi, da niso bili nič slabši, kot tanki, katere ima danes.

»Glavno v borbi je junaško srce in zavest, pri tanku pa še dobre radiozveze.« mi je razlagal, ko sva stala pred hangerji in gledala v dolino. Tam so v dolgi verigi ropotali tanki, zaviti v oblak dima. Da, to je I. tankovska brigada! Kako slavno zgodovino ima!

Šestnajstega julija 1944 je bila ustanovljena v Gravini v Italiji. Odtod so jo pripeljali na Vis, kjer se je pripravila kot udarna pest IV. armade na akcijo, ki je ena izmed slavnih epopej osvobodilne vojne. Razdelila se je v dve grupi: severna je osvobajala Dalmacijo, južna

smo zajeli dve nemški diviziji. Ujeti general je izjavil: »V Afriki in na vzhodni fronti sem se boril, toda najtežje sovražno orožje nam ni prizadejalo toliko izgub kot vaši lahki tanki.«

Nato sem se razgledal po vojašnici. Red, snaga, živahna delavnost povsod so bežni vtisi, a vsak predmet spominja slavne preteklosti I. tankovske. Mladi borci-tankisti, kar se radi pohvalijo — dobro poznajo zgodovino svoje brigade, ponosni so nanjo in učijo se iz nje. Rečem pa, da ni lahko biti tankist. Razen splošnih stvari, ki jih mora znati vsak vojak, morajo tankisti vedeti še vse posebej za tank: poznati njegov stroj, delovanje, način bojevanja in obrambe, a vse to ni majhna in lahka stvar. Zato so tankisti resni in žilavi ljudje. S tem pa seveda ni rečeno, da ne poznajo zabave in humorja. Kaj še!

Vsak večer, pripovedujejo zlasti mlada dekleta v okolici, po je v kasarni prijetno, vabeče kar več harmonik hkrati. V prostih urah pojejo, igrajo šah, nogomet, odbojko, čitajo, pekeljo ali se učijo. Veliko resnih in koristnih reči se nauče v vojski. Ko pridejo

Tankist mora dobro poznati svoj tank. — Vodja tanka poučuje posadko o delovanju motorja

MACARTHURIZEM PLAHNI

Mac Arthurja so ob prihodu v domovino navdušeno pozdravljali milijoni, njegovemu z dramatičnostjo okraščenemu govoru pred obema zbornicama ameriškega Kongresa so prisluhnile vse Združene države, njegovim so bili takrat San Francisco in New York, Washington in Chicago, zaradi njega je bila vsa država pokoncu.

Mac Arthur je bil takrat zmagovalec. Vse ogromne manifestacije, vse pretirano navdušenje sicer ni veljalo toliko odslovljenemu generalu, kolikor za Združene države skorajda legendarnemu zmagovalcu nad Japonsko. Prav popularnost zmagovalca druge svetovne vojne na Daljnem vzhodu, azijskega prokonzula, je pripomogla k temu, da je prišlo do tako mogočnih manifestacij, ki so dale videz, da se Združene države ne strinjajo z odločitvijo predsednika o odslovlitvi generala. Prav pod vplivom teh manifestacij pa je velik del javnega mnenja v resnici tudi ostro kritiziral odslovlitev Mac Arthurja.

Zato ni čudno, da so tedaj in ob takem razpoloženju Truman in njegovi sodelavci molčali, izkazovali odslovljenemu generalu vsa priznanja in si sploh prizadevali, da ne zanetijo iskre, ki bi mogla še poživiti macarthurizem.

Razgibanost pa se je počasi poglobila. Radovednost — predvsem radovednost, videti opevanega heroja Daljnega vzhoda, je gnala newyorške, chicške in druge meščane na ulice — je popustila, vročica, ki jo je povzročila Trumanova odločitev, je prešla, manifestacije, ki so vplivale na množice kot opojna droga, so popenjale.

V tem vzdušju, ko sta se začeli vračati razdornost in treznost, se je razvila pred senatnim odborom tudi velika razprava o ameriški politiki na Daljnem vzhodu.

Razprava pred senatnim odborom je doslej že pokazala, da Mac Arthurjev govor pred obema zbornicama Kongresa ni bil slovo od politike, še manj opravičevanje neposlusnosti, marveč da je bil to dobro premišljen načrt, kakšna boji bodoča politika in strategija ZDA na Daljnem vzhodu, da je bil to načrt razširitve vojne v Aziji, načrt, ki ga »general s petimi zvezdami« še naprej nepopustljivo zagovarja.

Po Mac Arthurjevem mnenju je ves položaj na Koreji in na Daljnem vzhodu preprost. Treba je samo nekaj eskadril najboljših letal, dobro obloženih z bombami, treba je blokirati kitajski kontinent, uporabiti Čangkaškovo čete, treba je bombardirati Mandžurijo — in mir na Daljnem vzhodu bo zagotovljen.

Voditelji Združenih držav in njihovih evropskih zaveznikov pa so drugih misli. Razprava pred senatnim odborom je pokazala, da se le-ti hočejo izogniti vsakemu riziku, ki bi lahko sprožil novo svetovno krvoprelitje, pa naj že bo to uporaba Čangkaškovih čet ali pa bombardiranje kitajskega kontinenta. Pričevanje generala Marshalla je pokazalo, da je Mac Arthur onemogočil možnost za sklenitev premirja na Koreji, da je s svojo neposlusnostjo zaviral napore za mirno rešitev, skratka, da je bila njegova odslovlitev potrebna zaradi obranitve miru na svetu. Razprava pred senat-

nim odborom je že doslej pokazala, da je Mac Arthur zastavonoša tistih, ki bi hoteli z korejsko iskro zanetiti svetovni požar.

Zaradi tega pa je začel macarthurizem — kakor so nekateri imenovali razpoloženje, ki je zajelo Združene države ob generalovi odslovlitvi — tudi upadati.

Dosedanja razprava pred senatnim odborom je povzročila, kakor je zapisal komentator agencije France Presse, da je začel osel, tradicionalni simbol Demokratske stranke, dvigati glavo, medtem ko se slon, znak republikancev, sprahuje, ali ni morda preveč stavil na Mac Arthurjevo karto.

Ob začetku preusmeritve odkupno-prodajnega omrežja

Da je po enem tednu prostega prometa s kmetijskimi pridelki nemogoče podati temeljito sodbo o organizaciji novega odkupno-prodajnega omrežja, je skoraj odveč omenjati. Še manj pa bi bilo seve razumljivo, če bi pričakovali, da se bodo v tem kratkem času že pokazali bistveni rezultati. Vsekakor pa je razveseljiv znak to, da na sedežih podjetij, ki se bavijo s prometom mleka in mesa, ne najdeš skoraj nikogar... Vsi so na terenu! To govori v prid dejstvu, da se večina vodstev in ostalih uslužbencev teh podjetij zaveda svoje naloge, zaveda, kaj opravičeno pričakujejo v danem položaju od njih potrošniki.

Vendar pa moremo po enem tednu »organizacijskega vrenja« vsaj v grobem oceniti, kakšna je tendenca v odnosu oblastnih in upravnih teles do podjetij na njihovem področju, kakor tudi če so podjetja vsaj v splošnem pravilno usmerila svoj prvi korak.

Stanje na terenu kaže, da so svobodno trgovanje z mlekom in mesom izkoristila dokaj široko podjetja okrajnega značaja, okrajne združne zveze in državna posestva. Pri nakupu mleka je na primer to vidno iz tega, da so le redki okrajji, v katerih okrajna podjetja ne bi skušala vzpostaviti lastne organizacijske mreže in tako zajeti vse viške na »svojem« področju. To ima v mnogih primerih za posledico, da so podjetja za oskrbo z mlekom v velikih mestih in industrijskih središčih, ki so dosedaj imela razpredeno odkupno mrežo ne oziraje na teritorialno upravno razdelitev, del tega omrežja izgubila. V kolikor so se okrajna podjetja in okrajne združne zveze, ki bodo ob takim stanju razpolagala odsele z znatnimi viški, zavezala, da bodo mleko kakorkoli že dostavljala v mesta in velika potrošna središča in v kolikor njihovi stroški z nabavo ne bodo večji od dosedanjih, ni bojzani, da bi zaradi tega mogli priti do zastoja v preskrbi z mlekom. V pogojih prostega trgovanja pa ne more biti govora o »svojih« in »tujih« področjih v smislu, ki naj okrajnemu podjetju na »lastnem« teritoriju nudi avtomatično prednost — skratka monopolni položaj.

Dejstvo, da organi mnogih okrajnih podjetij izjavljajo pridelovalcem »plačamo v vsakem primeru dinar več kot

Majstrova« (v Majstrove ulici je v Ljubljani namreč sedež podjetja »Mleko«) pa nazorno potrjuje težnjo, za vsako ceno zajeti vse, kar je na »našem« področju! Da takšno in slično neodgovorno ravnanje prispeva le k nepotrebnemu dvigavanju cen, je očitno; kakor je očitno, da tako postavljanje spominja na vpliv oblastno upravne linije. V skrajnem pa je omenjeno ravnanje tudi legitimacija kratkovidnega, sodobnim nalogam nedoraslega trgovca. Če torej rečemo, da se bodo v pogojih proste trgovine morali mnogi uslužbenci trgovske stroke še marsičesa naučiti, predno bodo postali v resnici razgledani in s tem družbi koristni trgovci, se nam ta trditev ne zdi prav nič pretirana.

Resnica je tudi, da so se mnoga podjetja skupno z okrajnimi združenimi zvezami in poverjeništv za trgovino in preskrbo, v času pred objavo uredbe o sprostitvi obveznega odkupa kmetijskih pridelkov vse preveč zanašala na to, da bo uredba stopila v veljavo šele s. l. junijem. Posledica tega je, da so bile omenjene ustanove vse premalo pripravljene za organizacijo bodočega odkupno-prodajnega omrežja, ki nujno zahteva tudi vpogled v obstoječe stanje na terenu. Iz tega razloga moremo zaenkrat nekoliko povečan dotok mleka v Ljubljano v primeri z dotokom v ostalih dneh meseca maja, pripisati slej ko prej nastopajoči sezoni za mleko.

Tudi v pogledu organizacije za preskrbo z mesom moremo oceniti prizadevanje uslužbencev v teh podjetjih kot napore, ki obetajo. Vodstvo Mestne klavnice v Ljubljani se je na primer že odločilo, da si poleg stalnih uslužbencev-nabaviljalcev zagotovijo v primerih krajih Slovenije in drugih republik tudi odkupovalce-domačine. Prav tako sklepa dogovore z mnogimi podjetji v naši republik. V kolikor je na osnovi dosedanje prakse upravičena bojazan vodstev podjetij, katerih naloga je oskrbovati mesta in industrijska središča, da bi lokalni oblastni organi kakorkoli tudi v bodoče ovrli svobodno nakup živine, bo pokazala praksa. Pripomniti pa bi bilo še, da je izredno skromno število podjetij, ki se bavijo s prometom kmetijskih pridelkov in ki bi v svrhu zadovoljitve svojih potroš-

nikov beležila pomembne stike s podjetji in združenimi v drugih republikah, kar potrjuje, da se še ne zavedamo dovolj, da velja načelo svobodnega trgovanja na vsem ozemlju naše države.

Kaj pa potrošniki? Ali se že vsak zaveda, da imamo poleg dolžnosti sodelovanja tudi dolžnost in pravico kontrole? Za to nam ne manjka številnih možnosti. Predvsem moramo poziviti potrošniške svete, potom katerih moremo nuditi pomoč, moremo svetovati in zahtevati pojasnila! Z odločno borbo vseh nam bo sigurno uspelo za trditi škodljivo omejevanje svobodne trgovine, s tem pa tudi neosnovano narščanje cen. žek

Drugi kongres novinarjev Jugoslavije

Nadaljevanje s 1 strani

Zato jugoslovanski tisk tudi ni in ne more biti zatočišče birokratskih tendenc upravne aparata, marveč kritičen spremljevalec in ocenjevalec vsega dogajanja, nepristopen za sieherno upravno birokracijo. Jugoslovanski tisk mora biti v pravem smislu organ revolucionarnih množic. Kot tak ima vso neodvisnost, kajti resnica je osnovno načelo našega tiska, ki je zato tudi najuspešnejše orožje javne kritike. Zato tudi na svoj način in s svojimi sredstvi pomembno prispeva k obrambi neodvisnosti naše domovine in s tem tudi za učvrstitev in ohranitev miru v svetu.

O temi »Naš tisk v borbi za neodvisnost in mir v svetu« je podal daljši referat Vilko Winterhalter. Očrtal je nalogo in vlogo našega tiska. Orižal je hegemonistično prizadevanje Informbiroja, da bi uničil neodvisnost naše države in izpodkopaval mir v svetu. V nemali meri je prav zasluga našega tiska, da se za je na Jugoslavijo danes ves svet, in to ne le vodilni državniki, marveč najširše ljudske množice. Jugoslovanski tisk je pomagal, da je naša stvarnost postala jaena vsemu svetu, kajti zavedamo se, da je naša borba za neodvisnost hkrati tudi borba za mir v svetu.

Osnovna naloga našega tiska je, da seznanja množice z ekonomske in političnim gibanjem v svetu ter da se aktivno zavzema za razvoj sveta v smeri socia-

Zmagi jugoslovanskih nogometašev na Britanskem festivalu

Middlesbrough, 12. maja. — Danes je Partizan dosegel na Britanskem festivalu v nogometnem srečanju drugo zmago. — Premagal je Middlesbrough, ki je eno izmed vodilnih moštev I. angleške lige, z rezultatom 3:2. Tekmi je prisostvovalo 26.000 gledalcev.

Birmingham, 12. maja. Zagrebški Dinamo je danes igral v Birminghamu z istoimenskim moštvom, članom II. angleške lige. Ob prisotnosti 20.000 gledalcev je zmagal Dinamo z rezultatom 2:0 (0:0).

lizma ter da se hkrati z borbo za neodvisnost naše države bori za mir v svetu. Zavedajoč se pravičnosti naše borbe imajo jugoslovanski novinarji nalogo, z revolucionarnim početom boriti se na notranji fronti proti birokratskim tendencam v državni upravi, proti tistim, ki vlečejo nazaj v kapitalizem, na zunanji fronti pa proti hegemonističnim tendencam, ki ogrožajo neodvisnost in mir v svetu Jugoslovanski tisk je častno izpolnil to svojo nalogo.

Referat o delu in nalogah organizacije novinarjev Jugoslavije je podal tovariš Stojković. Orižal je notranji stroj organizacije in podčrtal kot enega najvažnejših dogodkov ustanovitve samostojnega sindikata novinarjev, ki ima prvenstveno nalogo, skrbeti za strokovni in ideološki kvaliteto ter skrbeti za zboljšanje kvalitete in brzine poročanja. V skladu z gospodarsko decentralizacijo in reorganizacijo se mora tudi vse poelovanje časopisov in agencij postaviti na nove temelje. V zvezi s tem predvideva nova uredba tudi nov način nagradevanja novinarkega dela, kar naj dvigne samoiniciativnost novinarjev.

Po blagajniškem poročilu, ki ga je podal tovariš Stojković in ki izkazuje lep napredek gospodarijenia organizacije novinarjev, je bil dopoldanski del kongresa zaključen. Popoldne je kongres nadaljeval svoje delo z diskusijo o referatih in poročilih.

Sovražnik podzemlja

Kdaj pa kdaj so se stresle hiše in zvenketala so stekla v oknih. Iz hiš so prihitele žene in otroci. Strah jim je od seval iz oči, ko so bledeli hoteli k vhodu v rov. »Skopjo« je šlo od ust do ust in prenekateri žena, ki je verjela v podzemeljske sile, je napravila z roko čez čelo velik križ. Pogosto so prinesli reševalci iz rovov strašno iznakažena trupla rudarjev. Bolestni kriki žena so se mešali s piskanjem sirene, ki je klicala na pomoč nove reševalce.

Raša — rudarsko mestec pod skalnatimi istrskimi hribi, stisnjeno pod konec doline, kjer je še pred desetletji pljuškalo ob bregove morje — je trepetala za življenje svojih dragih mož, sinov in bratov. Odkar se je pojavil v rovih pod zemljo »skopjo«, neviden sovražnik, ki je v tisočinki sekunde stisnil in zmel v nič rudarje in naprave, Raša ni bila več vesela. Rudarji so se začeli izogibati jame, v kateri straši tolikokrat preleteli »skopjo«.

Kaj storiti? Opustiti rudnik, v katerem so sto in sto tisoči ton premoga? Da ali ne, premišljevanje in odlašanje. Tu je vendar najboljši premog, kar ga premore jugoslovanska zemlja! Pa vendar ljudi ubija — ljudje so vredni več kot najboljši premog... Tako je bilo prve mesece leta 1946, ko je postala Raša nov rudnik Jugoslavije.

Spustili so se v neenak dvoboj. Inženir — izobraženeц in rudarji — težaki z nevidno podzemeljsko silo, ki je ubijala in rušila v rovih. Sklenili so bili rešiti premog.

SOVRAŽNIK JE RAZKRINKAN

Dolge noči je predsedel inženir Boris Komac ob pisalni mizi. Tuhtal je, računal in beležil. Njegova odina misel je bila spoznati sovražnika. Predobro se je zavedal, da se ni mogoče uspešno boriti z nezgodo, če ne veš, od kod prihaja in kdo jo je povzročil.

Kadar koli je nov »skopjo« pokazal strašno moč in stisnil cele rove ali odkope, tako da ni ostal »kamen na kamnu« in da je nastal pravi potresni sunek, se je inženir spustil v jamo. Globoko v rovih je potem opazoval...

Ko je nov »skopjo« zrušil že tri leta star rov, se mu je zarezala v možgane misel:

»Ne, to ne bo posledica geološke tektonske sestave tega terena. »Skopije« niso posledica davnine. To ni sprostitev sil, ki naj bi bile nakopičene v teh slojih in v tem premogovnem bazenu že od nekdaj. To bo nekaj drugega...«

Po dvehletnem delu inženirja Borisa je »skopjo« dobil pravo ime — gorski udar. Skriti sovražnik podzemlja je bil razkrinkan in vzroki njegovega nastanka odkriti.

Gorski udar je redek pojav v premogovnikih. Le v Angliji in še nekje na svetu imajo rudnike, kjer besne gorski udari. Nekateri niso verjeli, da bi se tudi v raskih rovih skrivalo to zlo. Inženir je z rudarji dokazal, da ima prav.

Na določenem mestu so kopali premog tako, kakor ga ne bi smeli. Kopali so tako kakor do takt, ko sovražnika še niso poznali. Tu pa so ga nalašč izživili. Rov so zaprli in inženir je dejal: »Tu na tem mestu bo nastal gorski udar!« Niso dolgo čakali, gorski udar je opravil svoje.

SKODLJIVCI NA DELU

Črn od premogovnega prahu je prišel iz jame rudar. Naravnost k inženirju jo je mahnil in mu sporočil, da je prišla brigada pri odkopu »v prazno«. Zaman je inženir iskal na jamskem zemljevidu rov, ki naj bi prečkal odkop, na katerem so prišli v prazno.

»Zopet »zravbano!« Le to je lahko ugotoviti in dal rudarju nova navodila.

Takole se v Raši večkrat zgodi. Rudarji kopljejo in rijo po črnem premogu, upajo, da je pred njimi še nekaj stotin ton premoga, iznenada pa... prazno. Naletijo na star, že zdavnaj opuščeni rov in ogromno praznino, kjer ni najti niti tone premoga. Pred njimi so bili na delu škodljivci. Italijanski gospodarji so neomejeno paševali po raskih rovih. Plenili so in kopali rove levo in desno brez načrta. Nekaj sto kilometrov so jih izkopali, da sami potem niso vedeli, kje. Na jamskih zemljevidih tega seveda niso

¹ »skopjo« — scopia, udomačen izraz za mehnično eksplozijo.

označili. Več in še več premoga... to je bila vsa njihova mladost. Do l. 1935 je bil to rudnik z majhno zmogljivostjo. Abesinska vojna — premoga so nakopali že 400.000 ton. Druga svetovna vojna, leto 1942 — nad milijon ton premoga so nakopali. Da, nakopali...

... rudarjem na pleča gorski udar. Zanje so bili gorski udari vedno potrešni, eksplozije, nastale zaradi pritiskov, ki so zbrani v teh gorah že od pradavnih časov. Pravih vzrokov niso znali odkriti. Sele inženir Boris je ugotovil, da je udar posledica nepravilnega in nenačrtnega odkopavanja premoga.

Prav zaradi nepravilnega odkopa se zbirajo v temi ali omem delu jame pritiski, ki se nenadoma sprostijo, ko nihče ne pričakuje. Se minuto pred gorskim udarom ni slišati pokanja ali skripanja in tudi lesa ne lomijo polagoma, kakor običajno pri naravnih udarih. Ze udarec z rovnico ob sloj premoga včasih zadostuje, da se

Lani junija pa iznenada tras in rov je tako stisnilo, da...

prebude zbrani pritiski in gorski udar zopet razsaja v globini. Včasih udari od spodaj navzgor, drugič narobe. Znan je tudi bočni gorski udar ali čelni. Skratka, od povsod ga pričakuje. Če bi ujeli silo, ki takrat stiskajo rove, bi lahko ustavili vse naše hidrocentrale in ujeta energija bi nam proizvajala elektriko namesto njih. To strašno silo so začeli krotiti istrski rudarji.

OBVOZ PREPOVEDANI

Inženir Boris je nekoga dne prepovedal brigadi na odkopu 118a po krožni progji odvažati vagončke, polne premoga. Do tistega dne so rudarji postavljali vagončke pod sesalko in ko so bili polni, so jih odpeljali kar naprej po rovu. Le-ta je bil speljan okoli delovnega mesta nazaj na osnovno progjo. Delo je šlo naglo od rok in brigada je bila do tedaj med najboljšimi. Po prepovedi so morali voziti polne vagončke nazaj po isti progji in čakati na prazne. Malo premoga so izvozili in brigada se je uvrstila med slabše.

Da jim je dovolj čakanja, da »skopja« ni od nikoder in saj tako in tako ne moreš vnaprej vedeti, kje bo, so robančili pri inženirju. Potem pa prosili, naj jim zopet pusti odvažati premog po progji. Inženir pa nikakor ni hotel dovoliti. Se saboter so mu rekli.

Lani junija pa iznenada tras... in rov je tako stisnilo, da tudi miška ne bi prišla skozi. Takrat so se še vsi prepadeni spomnili inženirja: »Zivljenje nam je rešilo.« »Kar k sebi bi ga stisnilo« — rudar je mož in tega ne pokaže. »Toda zlomka, kako je vedel, da bo tu »skopjo«. Viš ga, pameten mož. Torej »skopjo« le ni tak strah. Izognemo se mu že lahko.«

Tako so premišljevali rudarji in ko je prišel inženir pogledat »podrtijo«, jim je bilo kar nerodno.

»No, zdaj pa le vozite naokoli.« Veselo, sproščeno so se smejali, da so se jim lesketali beli zobje na počrnelih obrazih.

Gorski udar, ki je pri naših rudarjih še vedno »skopjo«, pa je rudarjem čedalje manj nevaren. Inženir jim je ta pojav razložil, in že se mu znajo sami izogniti ali ga onemogočiti. Celo zabavne zgodbe o »skopju« znajo pripovedovati. Ena govori celo o »koristi«, ki jo prinaša gorski udar rudarjem. Takole pripovedujejo:

»Brigadir je prišel iz jame in naročil tovarišu tretje posade, ki dela v jami na pripravah: »Slišiš, premakni stresalke na mojem odkopu bliže k premogu. Zdaj moramo premog že dvakrat premetavati, tako daleč za nami so ostale.« Kmalu so brigadirja klicali k telefonu. Iz podzemlja ga je ozmerjal razkašeni vodja brigade: »Kaj misliš norce briti, saj imaš premog tik stresalke, veš, vse kar je prav.« Se nekaj osornih mu je zaklical v slušalko in zaprl telefon.«

Naslednji dan so ugotovili, da je medtem ko je šla na delo nova posada, gorski udar potisnil cel sloj premoga nazaj k stresalkam. Tako jim zagode večkrat. Tudi osem vagonov premoga hkrati jim vrže k progji.

PROSTOVOLJCI RESUJEJO PREMOK

Ko je bil rudnik Raša še pod italijanskimi gospodarji, so rudarji šestkrat naskočili osmi, najvišji sloj premoga v

njem. Vsakokrat so imeli ogromne žrtve. Gorski udar je uničeval vse, kar je dosegel. Mnogo rudarjev je ostalo za vedno pokopanih v jami. Poizkuse so opustili celo gospodarji, katerim je bilo kaj malo mar življenje istrskih ljudi.

Ker najvišji sloj ni bil izkopen, je gorski udar gospodaril v vseh nižjih. Kadar koli pa so se lotili osme sekcije (to je osmi najvišji sloj), so pritiski od spodaj rušili in ubijali prav tu. Kaj torej storiti? Pod višjim slojem pa leži na stotisoče ton premoga, in gorski udar za para pot do njih.

Načrt je bil navidez preprost, volaški: sovražnika že poznamo in nikakor ne smemo pustiti njegovim silam, da bi se zbrale in povzročile udar, dokler smo mi tam. Torej odkopavati moramo bolj naglo, kot se bodo zbirale nasprotnikove sile, ki povzročajo udare.

V rudniku so razglasili, da zbirajo prostovoljce v nevarni osmi sekciji. Sprva se jih je prijavilo malo. Sami najboljši rudarji — komunisti so odšli na delo.

Začeli so odkopavati. Navodil inženirja so se natanko držali. Tik za širokim celom, na katerem so odkopavali premog, so podgrajevali rov z najtršim lesom. Ni so delali navadnih opornikov. Navzkriž so postavljali težka hrastova bruna. Rova za seboj niso zasipavali, saj ni bilo treba. Komaj je za njimi ostalo nekaj praznine, že so se sprostile sile v nižjih slojih in gorski udar je zleplil obe kamniti plošči, izmed katerih so izkopali premog.

Vedno so z odkopavanjem pohiteli, da jih gorski udar ni ujel. Za meter ali dva so se mu izmikali in prodrali čedalje globlje po osmi sekciji. Kadar koli je usekal, je zagrmelo, ko bi streljal s topovi.

Nihče ni zbežal. Novi prostovoljci se pridružujejo najbolj znanim junakom Viskoviču, Bateliču, Bostjaniču... ki prezirajo samo smrt, da rešijo premog. Nekaj jih je začelo, zdaj pa jih že mnogo vrta in krnuši premog na osmi sekciji. Ker udari za njimi stiskajo jalovino, je videti, ko da bi delali v temnem predoru. Premogovni prah se vleče po njem in ovira dihanje ter prinaša novo nevarnost, da o vodi, pri prodira v rove, niti ne govorimo.

Kdo je pripravil rudarje do dela v tej sekciji? Tisti štirje dinarji, ki jim gredo

Ukrepanje upravnega vodstva mimo delavskega sveta ni koristno

19. t. m. stopi v veljavo nov vojni red. Knjižice so dotiskane in vse bi bilo v redu, da ni na Jeticah nastalo zaradi tega veliko razburjenje med delavci. Delavski vlaki bi prihajali na Jesenice 40 minut pred začetkom dela posad in tudi odhajali bi prav toliko kasneje. Delavci, ki bi morali s temi vlaki prihajati na delo, bi bili za osem ur dela v tovarni najmanj 12 ur odsotni od doma. Negodovanje je torej upravičeno. Nekateri delavci so preneljerno sklenili, da se bodo vozili na delo z drugim vlakom, ki pride na Jesenice skoraj dve uri pozneje.

Tega pa ni zakrivila glavna direkcija železnice, kot bi hoteli nekateri dokazati. 26. septembra 1950 je dobila glavna direkcija dopis (brez tekoče številke) jeseeniške železarnice, v katerem predlaga uprava, naj bi vlaki prihajali in odhajali 40 minut pred začetkom dela posad. Predlog, ki ga je podpisal tovariš Janez Vovk, je utemeljen s tem, da delavci zaradi tega, ker vlaki odhajajo 20—25 minut po delu, prečasnno zapuščajo delavnice in se umikajo ter preoblačijo v kopalnicah. (Učvrščevanje delovne discipline z voznim redom verjetno ne bi rodilo zaželenega uspeha.)

Sredi novembra je bil v Ljubljani sestanek, na katerem je načelnik transportnega oddelka tovarne zastopal isto mišljenje. Glavna direkcija je sprejela predlog, ki naj bi pomagal železarni k uvrstitvi discipline. Z izpremembo voznega reda je imela glavna direkcija več tednov dela, ker je bilo treba spremeniti ves vozni sistem na gorenjskih progah in vpeljati celo štiri nove vlake.

Kaj lahko je ugotoviti, da se upravno

vodstvo o tem ukrepu oziroma predlogu za spremembo voznega reda ni posvetovalo z delavskim svetom in ga o tem sploh ni obvestilo. Pač pa je pod pritiskom javnega mnenja uprava z dopisom 2. aprila 1951 št. 80 prosila glavno direkcijo, naj zopet uvede vozni red, kakršen je bil prejšnja leta. Tudi na zasedanju delavskega sveta v petek, 11. maja nihče iz upravnega vodstva tovarne ni dal pojasnila članom, ki so opozarjali na težave, nastale zaradi predvidenih sprememb. Nihče ni povedal, da je vozni red spremenjen na predlog tovarniškega vodstva in ne zaradi samovolje glavne direkcije železnice.

Pripomba uredništva: Prav danes je predsedniku delavskega sveta jeseeniške železarnice uspelo, da je v dogovoru z glavno direkcijo državnih železnic vozni red zopet spremenjen. Glavna direkcija bo imela zaradi tega mnogo dela, toda ugodila bo upravičenim prošnjam delavskega sveta. Dopis objavljamo zato, ker je poučen primer, kako pride do nepotrebnih zapletljivosti, če upravno vodstvo tovarne ne sodeluje z delavskim svetom.

NASI PREKOMORSKI PARNIKI

Jugoslovanska linijska plovba ima 45 prekomorskih parnikov s skupno 318.392 ton nosilnosti. Po številu prekomorskih parnikov in po njihovi tonazi je Jugoslovanska linijska plovba največje podjetje te vrste na Sredozemskem morju. Precej parnikov smo zgradili v naših ladjedelnicah, kakih deset pa so jih dvignili iz morja. Nekaj parnikov smo kupili v zametstvu. Zadnji med njimi je bil parnik »Črna gorac«.

Izvršni odbor Mednarodne turistične unije zasedal v Jugoslaviji

Dne 11. maja je končal svoj enaindvajseti sestanek Izvršni odbor Mednarodne turistične unije. Na zaključni seji, ki je bila na Avali, je Izvršni odbor predstrelal poročilo komisije za proučevanje vprašanj in organizacijo mednarodnega turizma in komisije za publikacije. Izvršni odbor je sprejel priporočilo za generalno skupščino unije, da bi ustanovili institut za proučevanje mednarodnega turizma.

Ob koncu se je predsednik unije Herbert Wilkinson v imenu vseh delegatov zahvalil jugoslovanskemu delegatu Apihu, direktorju glavne uprave za turizem zvezne vlade, za topel sprejem in odlično organizacijo njihovega bivanja v Jugoslaviji.

Enaindvajseti sestanek Izvršnega odbora Mednarodne turistične unije se je začel sedmega maja v Opatici. Delegati so se nato na ladji Sinj peljali iz Crikvenice do Dubrovnika. Od šestega do devetega maja so imeli več sej na ladji, devetega pa v Dubrovniku.

V razgovoru s sodelavcem Tanjuja je predsednik unije dr. Herbert Wilkinson izjavil, da je bil sestanek v Jugoslaviji izredno uspešen, k čemur je veliko prispevalo tudi ozračje topljega sprejema, ki so ga člani doživeli v Jugoslaviji.

za nevarno delo po uredbi? Ne, ne. To je tisto, čemur pravimo zavest. Ti rudarji so komunisti in se dobro zavedajo, da potrebuje njihova domovina več premoga, toda brez žrtve in pridobljenega z načrtnim delom v jamah.

V nižjih slojih, med katerimi je premog že odkopan, ni več gorskih udarov. Ko bo prekopana vsa osma sekcija, bo Raša popolnoma rešena tega zla. Inženir in rudarji — komunisti, razum, telesna moč in zavest so močnejši od naravne sile. Leta 1947 je razen manjših še trinštirideset strašnih gorskih udarov ubijalo in rušilo v rovih premogovnika Raša, lan pa le še trije.

*

Ko sem prišel v Rašo in sem si najprej ogledal separacijo, kjer vsako minuto prevrnejo najmanj en vagonček premoga v čistilne naprave, tega, kar sem opisal, še nisem vedel. V pristanišču je stala velika ladja, na katero je ogromen žerjav kar naprej metal premog, da bi ga odpeljala v tujino in se vrnila s stroji in hrano za nas. Se z večjim spoštovanjem bi gledal te velike gore premoga, ki ga nakopujejo rudarji v Raši. M. S.

11. t. m. zvečer so gostje prisostvovali predstavi Ohridske legende v beogradskem gledališču. Nekateri gostje so odpotovali iz Jugoslavije, drugi pa bodo obiskali Slovenijo in si ogledali turistični središči Bled in Postojno.

Univerzitetni knjižnici v Beogradu in Zagrebu bosta dobivale vse publikacije UNESCO

Generalni tajnik UNESCO je odredil, da bosta dobivale univerzitetni knjižnici v Beogradu in Zagrebu vse publikacije, ki jih izdaja UNESCO ali ki izhajajo pod pokroviteljstvom ali z odobrenjem te organizacije. Malone v vseh državah, članicah UNESCO, so že takšne depozitarne knjižnice, da lahko pridejo do potrebne literature vsi, ki se zanimajo za vprašanja te mednarodne organizacije. UNESCO izdaja več publikacij. Med drugim redno objavlja razne statistične pregledne poročila in dokumente z zasedanju Generalne skupščine in posameznih komisij OZN. Razen tega izdaja tudi periodične publikacije, posvečene posameznim vprašanjem s področja politike, prosvete, znanosti in kulture.

V TOVARNI MOTORJEV V RAKOVICI MONTIRAJO VSAK DAN ŠTIRI TRAKTORJE

Kolektiv tovarne motorjev v Rakovici montira vsak dan iz delov, uvoženih iz Italije, štiri velike traktorje. Sestavili so jih že 40, do konca junija pa jih bodo izdelali 75. Od znane italijanske trdnice »Ansaldo« je kupila naša država z deli traktorjev tudi dovoljenje za njihovo proizvodnjo. Serijsko jih bo izdelovala tovarna motorjev v Rakovici, ki že izdeluje manjše traktorje domače konstrukcije po 50 ks.

NA HRVATSKEM BODO ZACELE LETOS OBRATOVATI TRI NOVE ELEKTRARNE

Na Hrvaškem bodo začele letos obratovati nove hidrocentrale Vinodol, Ozalj II (na reki Kolpi) in Zavrleje (v Mlinih pri Dubrovniku). Hidrocentrala Ozalj II bo začela obratovati v avgustu, do Dneva republike pa tudi hidrocentrali Vinodol in Zavrleje. Slednja bo dajala električni tok področju Dubravnik in Kotora.

Kljub terorju so Ljubljancani spregovorili

Spomini na demonstracije leta 1942 in 1943

Dnevi okrog jubileja OF nehote silijo človeka, da prisluhne spominom iz dni naše borbe. Včasih se ti zdi, da se vrste pred teboj kot na filmskem traku. Vsi so neskončno lepi, čeprav je bil doživljaj sam morda poln bridkosti in trpljenja.

V posebnem spominu so mi ostale manifestacije in demonstracije, pri katerih je na tisoče Ljubljancanov kljub okupatorjevemu terorju javno obsojalo njegove zločine, terjalo svoje pravice ali slavilo svoje zmage.

Ljubljanske demonstracije in manifestacije so edinstvene in nimajo primere v onem drugem mestu v Evropi. Ko govorimo o njih, moramo imeti pred očmi, da je bilo v času množičnih akcij v Ljubljani stalno na deset tisoče italijanskih vojakov, karabinerjev in kvesturijev in da je bilo mesto krog in krog obdano z močno zastraženo žično ograjo.

Te množične akcije niso bile slučajne. Bile so organ ziran izraz globoke politične zavesti, bile so plod vzgoje Osvobodilne fronte, ki jo je vodil Komunistična partija. Z njimi je OF dokazala okupatorju, da ni gospodar v Ljubljani in ga s tem prisilila, da je opustil marsi-

kakšen zločin, ker se je bal javnega mnenja. Z njimi pa smo tudi razbremenjevali partizane v njihovi težki oboroženi borbi, ker je moral okupator osredotočiti v Ljubljani velik del svoje oborožene sile.

Še danes mi je nekako nerodno ob misli na prvo množično akcijo OF na 29. oktober 1941. Kot begunka s Stajerske sem sprejela mesto gospodinjinske pomočnice pri neki ljubljanski družini. Ker smo bili različnih nazorov, so me pogrnali na cesto, in to ravno 29. oktobra. Ta dan je slavila OF spomin na razpad Avstro-Ogrske in ustanovitve Jugoslavije s tem, da noben pristav OF zvečer med sedmo in osmo uro ni šel na ulico. Moji delodajalci so se hoteli pokazati posebno »ljubeznivec«. Iz hiše so me pustili točno ob sedmih. Pogledala sem po ulici. Nikjer nikogar. Dolgo časa sem stala v veži, potem pa sem se le odločila, da grem do družine, kjer sem upala najti zaločišče. Hiše so bile popisane s parolami, po tleh so ležali listki in zvezdice. Ulice so bile kot izumrle. Le tu pa tam sem srečala kakšnega italijanskega vojaka, ki me je zažudeno ogledoval. Stopila sem pri postji v tramvaj. Bil je prazen,

moje sopotnika sta bila le italijanski oficir in njegova spremljevalka. Sprevodnik je stal pri izhodu in gledal preko nas. Ko sem na Ambroževem trgu izstopila in hotela mimogrede plačati voznino, je sprevodnik s prezirnim odrinil moje roko. Toda nisem mu mogla povedati, da sem ostala to uro brez strehe zato, ker mi silim kakor on in na deset tisoče drugih.

3. januarja 1942 je OF prvič slavila spomin žrtve iz NOB. Med sedmo in osmo uro zvečer je bila ura spomina. Italijani so takrat že vedeli, da bodo ob tej uri ulice popolnoma prazne. Temu porazu so se hoteli izogniti. Policijska ura je bila že ob petih popoldne. Kljub temu so bile zvečer ulice potresene. Kdo je naredil? To je ostalo okupatorju večna skrivnost.

Ze po teh akcijah je okupator videl, da se Ljubljana nikdar ne bo odzvala njegovim snubitvam. Začel je kazati svoje pravo lice. Nizal je zločin na zločin. Toda čim bolj je divjal, tem bolj je prodirala organizacija OF in tem bolj so se je množile oklepalce.

»Na vsak okupatorjev zločin odgovorimo z akcijo!«

To geslo je postalo končno vodilo deset tisočim, ki so se zavestno in organizirano borili proti okupatorju.

21. maja 1942 je bil ustreljen v Ljubljani kot talec narodni heroj Tone Torušič. Kmalu po njegovi smrti je bila na njegovem grobu prva demonstracija. Malo

jih je bilo takrat, petinštideset, morda štirideset ljudi, po večini člani KP, ki so javno nastopili proti temu zločinu. Toda bilo je videti, kot da je zraslo iz demonstracije na Tomšičevem grobu seme junštva in enotnosti, ki ga je vihar poznjših dni raztresel po vsej Ljubljani.

Glavne demonstracije so bile leta 1943. Italijanskim fašistom so teklo zadnje ure, ki so jih hoteli podaljšati z različni zločini. Toda našleteli so na sovražnika, čigar moč je rasla iz dneva v dan.

29. januarja 1943 so fašisti na karabinjerski postaji na Rimski cesti do smrti mučili Malči Beličevca z Viča. Kot blisk se je razširila ta vest po Ljubljani. Na stotine ljudi je to sprejelo na njeni zadnji poti in ob odprtem grobu protestiralo proti zločinu.

O božiču 1942 so izvedli Italijani eno najbolj množičnih racij. Zaprli so na tisoče ljudi. Kljub najstrožjemu režimu je partijska organizacija dobivala iz zaporov poročila o stanju. Perilo, ki so ga smeli zaporniki od časa do časa pošiljati v pranje, je bilo okrvavljeno od mučenja. Na stotine in stotine žena se je dneвно zbiralo pred komisariatom, kvesturo in belgijsko kasarno. Po ure in ure so čakale, da bi dobile od svojevrstnega znanjenca, da so še živi in da bi smele oddati vsaj sveže perilo. Med njimi smo organizirale februarja 1943 podpisno akcijo, s katero bi podprle protestno noto

proti mučenju in zahtevu, da smejo zapornikom redno pošiljati sveže perilo in pakete. Zene so rade podpisovale. Ko so nas karabinjerji pregnali izpred zaporov, smo zbirale podpise v kavarni Evropa, v arvi Okrožnega urada na Miklošičevi cesti, v Novi založbi in drugod. Zbrale smo na stotine podpisov. Posebna delegacija jih je s protestno noto nesla na komisariat in kvesturo, podpisnice in še mnoge druge pa smo čakale na cesti. Stanje se je po tem le malo izboljšalo.

Čeprav je imela naša prva množična demonstracija le malo uspeha — ali prav zato — smo po enem tednu ponovno demonstrirale. Spet se je zbralo nekaj stotin žena pred komisariatom. Ze prej določena delegacija je oddala pismeno, s stotinami podpisov podkrepjeno zahtevo, da bi smeli oddajati pakete.

Dokončni uspeh demonstracije je bil ta, da so smeli odtelet svoji pošiljati pakete, čeprav so slej ko prej po ure čakali pred zapori.

Kadar je kje govora o 12. aprilu 1943, mi postane še danes toplo pri srcu. Italijani so hoteli praznovati ta dan kot drugo obletnico zasedbe Ljubljane, toda spoznati so morali, da je bil to praznik neuklonljive Ljubljane, ki je pokazala ta dan bolj kot kdaj koli, da je Osvobodilna fronta gospodar položaja; ne pa okupator. (Nadaljevanje sledi)

Mateja Bora vesela pesnitev

O BELIH VODAH

Vzpodbudo za razigrani komedijski tekst je dal Mateju Bori Triglav-film z razpisom natečajna scenarija za komedijo. Sodim pa, da je poetu namig prišel kot nalašč. Kdo drugi kot Bor, ki je zapel partizansko pesem s tolikšno domačo šegavostjo in domiselnostjo, je bil bolj pripraven in pokličen, da se razživi v veseljem tekstu. Tem bolj, ker je življenje nehala tlačiti mora vojne baladnosti in si je evobodno pričelo utirati široko strugo v prihodnost. In če so takšnega življenja še mnogi postavljali umetne jezove in z dogmami kalili čisti tok, je to le še bolj vzpodbudilo svobodnih navdihov poeta, da se je ves prepustil iskrivi igri domišljije ter veselim melodijam polnočnega življenja. Tako so Bele vode hkrati od vseh preživljenih tegob sproščeni spav lepemu življenju in opomin, da brez naravnega zdravlja, radoživosti in topline takšnega življenja ni mogoče živeti.

Bele vode so še posebej za našo, kar prepuščamo, enostavno literaturo, presenetljivo sveže delo. Lahkoti komediji, pisani za filmsko uporabo dinamično in s filmskimi efekti, dajejo poseben čar verzi ter številni glasbeni in pevski vložki, ki komponista naravnost silijo k uglasbitvi. Vendar bravcu, ki Bele vode bere kot pesnitev, kar nič ne manjka filmskih slik in spremljajoče melodije. Celotno zanisel in še tako drobni detajli, ki na prvi pogled niti ne obeta preveč s preizkušeno komedijsko situacijo in liki, je oživel pravi poetski navdih z dobršno mero duha, srca in pesniškega mojstrstva.

Lzivno domielna je zgodba, ki prepleta dva svetova: brezčasovni svet ljudske pravilnosti in zgodovinsko determinirani svet v dnevih pred kongresom treh cesarjev leta 1821 v Ljubljani. Na eni strani je idilična vasica Bele vode s primitivno poenostavljenim življenjem, čudaska pojava folklornega godca Andraža, kresna vizija ob breznju, — na drugi kongres v Ljubljani s cesarji in Metternichom, laška koncertna kompanija, ki se pripravlja za slavnostni nastop pred cesarji, groteskana satira absolutizma ob policajih in mežnarju in francoska revolucionarna gesla, borba med togim formalizmom in prodirajočo romantiko v umetnosti. Obojim elementom je Bor odmeril funkcijo, vendar so fantazijsko-pravilni v ospredju. Zgodovinska determinacija je okvir, da delo vendarle ni brez časa in prostora; ta okvir služi Bori, da z rahlo satiro na absolutizem in z gesli francoske revolucije pesnitev približa sodobni družbeni problematiki. Realizem pa, s kakršnim bi moral pristopiti k novi, če bi imel namen napisati zgodovinsko delo iz kongresnih dni, bi bil poetovi domišljiji mnogo preozek in pretesen. Zato so oeebe in konflikti med njimi — tudi takrat, kadar ne gre za ljudsko izročilo — vse bolj enostavno kakor pa zgodovinsko zapleteno in točno zastavljeni, premaknjeni iz realnosti v svet primitivne idilike in logike poštenega srca. Razumskega napora, psihološkega utemeljevanja, logičnih in globljih zapletljajev bi prav po nepotrebnem iskali v Belih vodah. Pesnitev je otrok nebrzdanega emocionalnega navdih, domišljije, duhovitosti, ki se razvija zdaj v lirizmu, zdaj v groteski, v razposajeni burlesknosti in romantični sentimentalnosti.

V prizorih in osebah s pravilnim nadhom je teža problematike Belih vod. To je problematika čudškega godca Andraža, ki ga je Bor rešil pozabe. Doselej neznan folklorna pojava, čudški godec, fanatičen pristav čiste umetnosti, zanimivi »larpurartist« iz ljudske vere, ki gode samo jutranji in večerni zarji, je mnogo bolj zapletena in problematična figura kakor njegov antipod, vselej veseli in premočrti neugnani Kurent, in je že zato zlahka zaposlil Borovo domišljijo. V Andražu pa je Bor našel tudi del svoje umetniške problematike in problematike slehernega umetnika, aktualne še posebej v naših dneh: kakšna bodi in komu naj služi umetnost? Bor je to večno vprašanje razvozal v najbolj poštenem in progresivnem smislu. Hladni, larpurartistični lepoti Andraževega opavanja zarji je neprilicno zoperstavil živahni ritem neugnane življenja, ki po delu zahteva pesem in ples; Andraževi starčevski zagrenjenosti veje nasproti dih ljubezni in lepote žejne mladosti. Takšnega življenja, ki pa spet ne sme pevcu kratiti svobodnega navdih, ki naj se približa umetnikovu razodetju lepote, takšnemu nezamegljenemu in sproščnemu življenju naj pevec prisluškuje in poje. Andraževe kresne sanje, ki vrnejo njegove melodije ljudem, izzvene kot pravi manifest — dovolj aktualno aluzoren — široko in globoko doživljajočega, vse življenje obsegajočega, svobodnega in etično odgovornega umetniškega ustvarjanja. Manj neprilicna je pesnitev na mestih, ki so zgodovinsko determinirana. Dobro je izbran čas, saj je ljubljanski kongres razgibal vso Slovenijo in je v zraku bilo še dovolj odmevov francoske revolucije. S pravo fantazijo je Bor pripeljal v naše kraje laško kompanijo, katere člani so primorski Slovenci. Da so nastopale pred cesarji tudi domače igralске ekupine, najdemo potrдіdo v Trdinovih Spominih, kjer se pritožuje, da se Mengišani niso nič kaj obnesli. Spretno je vpletena borba med formalisti in ro-

mantiki v kompaniji, s čimer je spet potrjena veljava doživljene, človeško tople umetnosti. Posrečena je groteska in rahla satira na račun demokratičnega policajja in absolutističnega mežnarja. Vendar so sodobnim podobna revolucionarna gesla, ki jih poet pridno črpa iz te dobe, marsikje le preslabo uglasena s celoto. Morda, ker jih je premalo, ali ker jih je preveč, ne zrastejo dovolj organsko iz oseb in konfliktov, premaknjenih bolj ali manj v zakonitosti iluzorne domišljije, in zato ostanejo zgolj deklarativni vrinek ali privesek [utemeljitev Andraževega čudstva s francosko revolucijo, Metternichova zaključna izjava in pod.]. Sam okvir — pripravljane slavnostnega koncerta — bi bil lahko bolj zaokrožen in poudarjen, saj bi z novimi zgodovinskimi prizori prav tako močno zaposlil poetovo domiselnost in bi hkrati držal ravnotežje med realističnimi in folklornimi elementi. Da ti niso v pravem sorazmerju, dokaže nerodna zaključna alegorija, kjer izgleda, da je Bora pustila na cedilu živahna domišljija.

Morda je škoda, da je središnji problem pesnitve omejen bolj ali manj na spoznanja, ki se ozko ličejo umetnosti in umetnika. Se bolj človeško blizu so podobe sproščene življenja, ki jih pesnitev posreduje pretežno v epizodnih detajlih, a s plastičnimi osebami in situacijami. Mikavno ni bilo, da bi namesto izseka iz Andraževega življenja seveda v drugačni literarni obliki zrasla Andraževa, z življenjskimi pustolovščinami in duševnimi peripetijami nasičena, postava v širših dimenzijah. A čeprav samo v epizodah oznanja širša življenjska etika dovolj sugestivno — sproščen in radoživ humanizem.

V teh epizodah ee je tudi najbolj razmahnila Borova duhovitost in temperament. Posamezni prizori so zapeti s toplim liricnim občutjem narodne pesmi (kresovanje), z originalnostjo krepke domačnosti (prizori na vasi, Minina ljubezen do Tomaža), z renesančno živahnostjo in komično grotesko (potepuški trio, policaj in mežnar), z romantičnim prizvokom (Andraževa godba zarji) in s subtilno simbolistično tenkočutnostjo (Andraževe sanje). Nežna lirika (Lenkina pesem) in klepetavji, duhoviti besedni dvojevi (policaj in bohemski komedijant), vizionarna Andraževa postava in komična pojava laškega maestra, idilična vasica in baročna graščina — vsi ti raznovrstni stilni elementi ee zlivajo po taktirki poetovega temperamenta neprilicno v celoto. Le tu in tam se na škodo središnje problematike godca Andraža burleskni prizori razrastejo preko mere in zrahljajo dramatično krivuljo pesnitve.

Da so oeebe in situacije kljub verzom žive, je nemala zasluga bogatega pesnikovega jezika. Ta je hkrati starinski in moderen, poln arhaizmov in lokalizmov in celih ljudskih rekov, a vendar nikjer afektiran. Besedne igre, iskanje izrazitih rim in menjavanje ritma še posebej razgiblje tekst. Vložene lirčne pesmi (Galijot, Slutite lastovk nemir...) ne bi delale sramote najboljši pesniški zbirki. O Bodrovem preprosto realističnem, naravnem, kar se da konkretnem, a vseeno sila melodioznem in figuralno bogatem pesniškem jeziku, ki ga je afirmiral v Belih vodah in v svoji novi zbirki, bi moral kdo napisati posebej, saj predstavlja morda višek sedanjih iskanj realističnega pesniškega izraza.

Odvč bi bilo, če bi Bele vode primerjali s podobnimi deli po svetovni književnosti, čeprav ne samo ena stran spominja na bleščeti francoski ésprit (Cyrano de Bergerac, Miklavž Breugnon). Naša literatura je potrebna takšnih del. Zlasti ee pri današnjem stanju, ko eta razgibana duhovitost in vedrina njena redka gosta. V literarnem razvoju in pri bralcih, ki težko čakajo poeta, da bi jim z lepoto in toplino sprostil dobro voljo, je Bellm vodam, čisti viziji iz preteklih dni, zagotovljeno lepo mesto. M. M.

Podražitev papirja in knjige

V teh dneh je v uredništvih naših založb dokaj burno. Obisk novinarja pri njih je lahko le prav kratek, saj telefoni neprestano pojo, eestanki prekinjajo razgovor. Prve kalkulacije so že pokazale nekatero rezultate, ki niso razveseljivi.

Nenadna podražitev papirja bo seveda tudi znatno dvignila cene knjigam, ki ee sorazmerno izenačujejo z ostalimi cenami na prostem trgu. Slovensko založništvo je na ta način postavljeno pred nove, zelo težke probleme, ki jih bo treba kakor koli rešiti. Tudi revije in drugi listi se bodo znatno podražili, vendar kalkulacije še niso povsem končane. Založba Mladinske knjige namerava v zvezi s tem združiti »Pionirski list« s »Pionirjem«, list »Mladina« bo postal ilustriran štiri-najstnevnik za mladino, podobno »Tovarišu«, »Srednješkoli list« bo pa verjetno ukinjen. O »Mladinski reviji« diskutirja še teče. »Ciciban«, ki je stal doslej 7 dinarjev, bo stal zdaj kakih 15 dinarjev. Knjige ee bodo podražile povprečno od 40—110 procentov, pri večjih nakladah in zlasti pri elikancih pa tudi za več. »Kanglica«, ki jo je izdala Mladinska knjiga, stane zdaj 39 dinarjev, po novih računih pa bi stala 107 dinarjev. Tiskana je bila v 20.000 izvodih, zdaj bi jo tiskali verjetno le v kakih 5000 izvodih. Colodijev »Postržek«, ki bo kmalu izšel, bo namesto predvidenih 200 dinarjev stal 450 dinarjev. Zelo ee prizadete založbe pri knjigah za subskripcijo — tako je Mladinska založba za Bevkov mladinski roman, ki se tiska v 50.000 izvodih, pobirala po 20 dinarjev, njegova cena pa bo 45 dinarjev. Prešernova knjižnica, ki je veljala do zdaj 100 dinarjev, bo na finejskem papirju stala 350 dinarjev, na roto papirju pa 250 dinarjev, seveda, če jo bo založba sploh mogla ohraniti. Povprečna naklada 5000 izvodov bo padla na približno 3500 izvodov. Vse založbe tudi znatno zmanjšujejo programe. Seveda so vse to še le približni računi.

Prizadete so tudi nekatere knjigarnice. Tako kažejo računi na Mladinski knjigi, da so skoraj vse knjigarnice na Primorskem postale deficitarne. To se je zgodilo že v aprilu, ko ee knjige same še niso podražile — temveč le drugi predmeti široke potrošnje. Zaradi tega mislijo na njih likvidacijo.

Vee to so problemi, o katerih v teh dneh z vso prizadevnostjo razmišljajo naše založbe.

Kaj pa vendar je z Mestnim gledališčem v Ljubljani?

Ob deseti obletnici OF ee je marsikdo spomnil: Ljubljana dobi novo Mestno gledališče v bivši Mladinski (franciškanski) dvorani, gledališče, ki bo lahko znatno zadostilo želji našega prebivalstva v tej umetnosti, saj bo imelo okoli 500 sedežev, to je celo nekaj več kakor ljubljanska Drama. Naši bralci že vedo, da ima to gledališče našudirane že kar štiri predstave — Ostrovekega »Nevihoto«, mladinsko igro Kristine Brekove »Mačeha in pastorka«, Priestleya »Prišli so pred neko mesto« in Lesagea »Turcaret« — torej sama dela, ki jih v Ljubljani še ni bilo nikoli videti. Vse to je bilo objavljeno za 10. obletnico OF in tudi v našem listu smo tako pisali. Toda ob 10. obletnici OF, ko smo vsepovsod prslavljali naše uspehe, o Mestnem gledališču ni bilo ne duha ne sluha. Načrti, plani in objube — vse je bilo, ko pa smo mislili, da se bodo objube izpolnile — je vladal molk. Gledališta ni bilo in ljudem nihče ni pojasnil, zakaj ga ni bilo.

Gledališče, kot je znano, eksistira že od novembra 1949. Torej dobrih 16 mesecev ga že MLO vzdržuje. Toda težave so z dvorano. Najprej jo je bilo treba najti. Potem izseliti vojsko, ki je tam imela svoj klub, potem izseliti še stranke, ki so stanovale v raznih stranskih prostorih (zadnja se je izselila šele pred tremi tedni), potem urediti oder, potem... potem... — in to ee vleče. Če bi pravočasno bila urejena dvorana z odrom, bi že pred šestimi meseci lahko nastopili in računli kažejo, da bi imeli danes že več kot tri milijone inkasa. Zidarske dela so že precej končana, treba je le še dograditi zidani horizont, ometati novi portal, urediti prostor za kulise. Nato je treba oder opremiti, dvorano preslikati in še nekaj malenkosti, kar pa je gledališče organiziralo že vnaprej, tako da bodo ta dela kakih deset dni po končanih zidarskih delih gotova.

Reflektorje je gledališki kolektiv izdelal sam, manjkajo le še žarnice in barva-stekla. Vse to je MLO že obljubil. Direktor tov. Jože Tiran in dramaturg tov. Dušan Moravec pripovedujeta, da je umetniški kolektiv opravil že okoli 6000 prostovoljnih delovnih ur. Užiloo ee za igre, poleg tega pa hodijo delat na oder, kje je včasih delo kar težaško, potem spet vadijo in spet gredo na delo. Tudi tovariši s Šenjakovega gledališča jim včasih pomagajo.

V začetku aprila, ko je šlo za to, da bi bila stvar gotova za 10. obletnico, je

MLO poslal 12 delavcev. In res bi bilo takrat lahko vse gotovo. Pa je bilo teh 12 delavcev na delu le nekaj dni, potem pa spet samo eden ali dva, med njimi rekonvalescenti, takšni, ki ee čakali na upokojuitev, in takšni, ki niso bili povsem sposobni za delo. Potem so obljubili, da bo končano do 9. maja, pa spet ni bilo nič. Zdaj so na podjetju spet obljubili, da bodo poslali več delavcev in da bodo dela še ta mesec končana. Potrebno je le še zidarjev in vse bi bilo lahko v 14 dneh končano. Tako bo gledališče še to sezono ujejo za rep — seveda, če epet ne bo ostalo samo pri obljubah.

Pa saj so te potrebe res samo najnujnejše in kar ee da skromne. Ozadje odra razen horizonta bo ostalo za zdaj še kar neometano. Ni še prostora za delavnice za kulise, za ekonomat, treba bo novih zavej itd. Vse to se bo dalo pozneje že kako rešiti. Kljub kar partizanskim razmeram, v katerih raste to gledališče, pa bodo rezultati — kakor zatrjuje direktor in dramaturg — lepi, kakor si more marsikdo misliti. Toda e tem čakanjem nastaja škoda, ne samo materialna, ampak tudi umetniška, kajti igralce mora igrati, če hoče kaj doseči.

Ko bo gledališče redno obratovalo, bo nudilo zelo zanimiv repertoar. Skušalo bo igrati čim več sodobnih del, iz klasike pa bo izbiralo predvsem komedije, tako da bo na tem odru čim več humorja in domačnosti. Redne bodo tudi mladinske predstave.

Scenarij za prvi makedonski umetniški film

Umetniški svet podjetja za izdelovanje filmov »Vardar film« v Skopju je odobril scenarij za prvi makedonski umetniški film. Film ee bo imenoval »Zgodba Proshine in sina« po delu makedonskega književnika Vlade Deleskega. V tem prvem makedonskem umetniškem filmu bo prikazano življenje in boji ljudstva jugozahodnega dela Makedonije med fašistično okupacijo.

Predavanja v Narodni galeriji

Umetnostno-zgodovinsko društvo v Ljubljani bo sporazumno z upravo Narodne galerije priredilo letos vrsto predavanj o najvažnejših dobah slovenske upodablajoče umetnosti. Predavanja, ki bodo združena s strokovnimi vodstvi po stalni zbirki Narodne galerije, bodo lahko poslušalcem nazorno predočila značilnosti posameznih dob in umetnikov, kar bo moško koristiti boljšemu razumevanju naše umetnosti.

Prvo predavanje v nizu teh prireditven bo danes, v nedeljo, Predaval bo priznani umetnostno-zgodovinski strokovnjak tov. Emilijan Cevc, ki bo govoril o naši srednjeveški umetnosti. V zbirki Narodne galerije iz dobe od XIII. do začetka XVI. veka, ki jo je tovariš Cevc lansko jesen pomagal urediti oz. sploh na novo postaviti, je več edinstvenih plastik, ki pričajo o visokem stanju upodablajoče umetnosti na Slovenskem o srednjem neku. To podoba dokaj posrečeno — čeprav ne načrtno in popolno — dopolnjujejo razstapljene freske, deloma v izvirniku deloma v dobrih kopijah.

Predavanje se prične točno ob enajstih v Narodni galeriji, vhod iz Tomanove ulice 1. Namenjeno je vsem brez razlike, ki se zanimajo za slovensko likovno umetnost.

STALNA ZBIRKA SLIK MODERNE GALERIJE

Stalna umetnostna zbirka v Moderni galeriji je pritegnila pozornost našega občinstva. V treh velikih dvoranh, ki so razdeljene na posamezne prostore, lahko zasledujemo razvoj slovenskega slikarstva od začetka našega stoletja do danes. Med drugimi preseneča tudi delo Frana Tratnika, ki je edini med vsemi zastopan tudi z risbami. In v resnici so te risbe med najmočnejšimi umetnostnimi stvaritvami v letih tik pred vojno. »Delo na polju« in »Slepici« so vrh njegovega ustvarjanja. Z njimi se je poglbovega trpljenje slovenskega človeka in ga upodobil z neverjetno močnimi potezami, nenavadnimi za tisti čas v Sloveniji. Pri »Delu na polju« je morda čutil tudi vpliv Graharaevega »Krompirja«, ki je razstavljen v sosedni sobi — saj prikazuje isto občutje in isti človeški odnos do zemlje, dasi s povsem drugim sredstvi. Pozneje je Tratnik pod vplivom Japkočiča začel slikati tudi olja, od katerih vise nekatera na nasprotni steni, kjer sicer ni dosegel tako visokega nivoja, vendar pa je tudi v njih ohranil svojstveno osebno noto. Še pozneje, pred drugo svetovno vojno, pa je prišel pod vpliv zagrebške šole in kubizma.

Fran Tratnik: Delo na polju

Z razstave Društva upodablajočih umetnikov

Slikarji Božidar Jakac, Gabrijel Stupica in Evgen Sajovic ogledujejo kip mladega kiparja Savinška »Glava očeta Božidarja Jakaca«

Obisk v Prešernovem gledališču v Kranju

B. Nušič: Narodni poslanec, režija D. Radojevič

Če izvzamemo scenški problem, je bila uprizaritev Nušiča v Kranju mnogo težavnjša od uprizaritve »Cvetja v jeseni«, saj obravnava Nušičevo delo družbeno problematiko, ki je nam časovno in krajevno že daleč odmaknjena. »Narodni poslanec« je ena izmed Nušičevih mladostnih, najbolj klasičnih komedij, ki so nastale pod vidnim vplivom Gogoljevega »Revizorja«. Vendar obeležuje že to delo poleg žgocnih družbeno-kritičnih in satiričnih osti svojski Nušičev humor, značilen za vse njegovo poznejše delo: kipeča šala, zdrav dovtip, zabavljica in celo burkaštvo, vpleteno v delo kot pestra ornamentika, ki bo v njegovih poznejših komedijah celo preslala njihovo resno, kritično in satirično jedro. Prav ta humor je zavedel mnoge uprizaritve — zlasti amaterske v Srbiji — na pot gole burke, ter izzval še do danes neizravano pravdo o tem, kako gre uprizarjati Nušičeva dela: ali kot resnobno, skoro tragično pobarvano satiro, kakršne so Gogoljeve, ali pa kot prostodušno burko, ki naj preprosto izziva smeh zaradi smeha.

Za mlado gledališče v Kranju bi bila prva pot nedvomno lažja in priporočljivejša: komaj vigrani ansambel bi ee pri tem najzanesljiveje izognil nevarnosti »smire«, kranjski publiki pa bi bila komedija, zreducirana na golo idejno jedro, brez posebnih, že pozabljenih lokalnih oznak, ki jih zahteva Nušičevo burkaštvo, — najhitreje dostopna. Vendar bi v taki konceptiji trpel Nušičev humor preobčutno škodo. Kranjska režija »Narodnega poslance« ee je odločila, da ne žrtvuje nobene dobrane tega humorja in je pogumno ubrala najnevar-

nejšo in najzahtevnejšo tretjo pot satire in burke hkrati. Da jo je pri tem zavestno vodilo načelo najboljšega gledališča, priča »razdati se do skrajnih meja«, priča komentar k uprizaritvi, ki ga navajamo, za primer resnosti dramaturškega in režiserskega prijema: »...Pač pa se zdi, da moramo ohraniti vse veseli komedijski značaj, da moramo dati duška sproščnemu smehu, a prav v tej veseli, šaljivi podobi doseči tudi tisti resnejši učinek, to je kritiko socialnih in političnih razmer.« (Gledališki list Prešernovega gledališča, št. 4.)

V tej konceptiji je pridobila predstava maksimalno idejno jasnost in življenjsko prepričevalnost hkrati. Vsa spletkata — dvojno potegovanje za mandat in družinske neprilike ob možitvi hčere — ee je odvijala na pestro oziviljenem ozadiju politične in družbene zaostalosti v obrenoviteveki Srbiji: anarhija, nered v uradih, samovoljnost v upravi, korupcija, koritarstvo, frazerstvo, pa spet nepismenost in nekulturnost vsake vrste so zaživeli v svoji najprepričevalnejši obliki: v obliki popolnega prostodušja preprostih tipov, ki počnejo največje podlosti ob mirnem zvijanju cigaret in lagodnem uživanju črne kave.

Toda igralcem kranjskega ansambela ni uspelo samo oziviljane pozabljenih tipov v časovno in krajevno tako oddaljenih razmerah: njihova igra je bila vesekozi ubrana v sproščnem tempu ter v izžarevanju ustvarjalne radosti; ta odlika, ki je morda dediščina ansambela iz amaterskih časov, je redkost, ki jo bo moralo Prešernovo gledališče zavestno gojiti kot najboljšo poročilo bodočih uspehov.

Resnost dela igralcev »Narodnega poslance« bi zaslužila, da spregovorimo o vsakem posamično. Posebej naj opozorimo le na mladega M. Cigoja v naslovni vlogi, ki je s kreacijo Jevrema Prokiča ponovno potrdil mnenje, da nam obeta do brega karakternega igralca; na F. Trevalta, ki je s figuro samozadovoljnega, lokavega in omejenega Jovice Jerkoviča ustvaril med vsemi najbolj živ tip malomeščanskega srbskega politikanta, končno in predvsem na V. Stiglica, ki je kot sluga Mladen s svojimi piemi v fesu in zapiski v »sumu« ustvaril tisti sugestivni dojem, ki je za vsake klasično komedijo tako važen: da je sluga kot zastopnik naprednih in zdravih družbenih sil povsod pričujoč in povsod dejaven.

Scena je bila — kar je pri nae redkost — funkcionalna, ustrežna in okusna. Pohvaliti moramo tudi posrečeno predelavo papirnatega Govekarjevega prevoda, ki je s tankim posluhom za jezik pripomogla z vznesenimi domačimi izrazi ali celo srbskimi vzkliki (»vo me«, »eto to«) k dojemu pristnega Nušiča.

Le še besedo o pojavu, ki bi mogel dati snovi za samostojen članek. Lokalni kranjski časopis »Gorenjski glas« pridno zasleduje vse premiere v Prešernovem gledališču. Ocene (nepodpisane) mrgole nesmielov, ki verjetno živirajo iz površno zastavljenih kategorij in kriterijev pri bivšem prosvetarskem ocenjevanju terenskih predstav. Zeleti bi bilo, da bi ocenjevalec z vso poštenostjo premeril svoje strokovno znanje ter preprosto in jasno povedal, kaj in zakaj mu je to in ono ugajalo, kaj in zakaj mu ni. Le tako bo možno eporzumevanje z domačo publiko, ki mora biti prvi interes mladega Prešernovega gledališča.

Djurđičica Flere

NOVE KNJIGE IN REVIE

Obzorik, štey 3, leto VI. Časopis za ljudsko prosveto, Ljubljana. Številka je posrečena desetletnici OF. Med drugim prinaša tudi zanimivi članek Janka Jarca o pesniku Miranu Jarcu in partizanih in objavila njegovo partizansko zapuščilo. Partizanski pesnik Matej Bor je dal uredniku tov. Janku Šiški zelo zanimive izjave o svojih partizanskih pesmih. Dodana je Borova »Roška balada« Jože Tiran. Vida Breštova Matejev Haece in Franček Bohanec pišejo o kulturnoprosvetnem delu v partizanih. Kaman Milan: Mladi biolog. I. Zoološki del. Knjižnica Priroda in ljudje. Izdala Mladinska knjiga v Ljubljani 1951.

